

Релігійна безпека як складова національної безпеки України: актуалізація проблеми в часи війни

Людмила Филипович (ORCID 0000-0002-0886-3965)

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди Національної Академії Наук України, Україна

Оксана Горкуша (ORCID 0000-0002-4751-6616)

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди Національної Академії Наук України, Україна

АНОТАЦІЯ

Стаття актуалізує питання релігійної безпеки України, яка є складовою національної безпеки. Тривалий час, незважаючи на експертні оцінки, ця проблема не бралася до уваги державою і суспільством. У статті проаналізовано загрози релігійній безпеці, спровоковані російською збройною агресією. Домінантною основою формування релігійної безпеки у її взаємозв'язку з національною безпекою має стати концепт Українського світу як життєвого простору українців у його історіографічній, аксіологічній, онтологічній, екзистенційній змістовності. Виокремлено основні вектори для необхідності дотримання релігійної безпеки сучасної України та запобігання завдання неоправданної шкоди національній та державній безпеці України із використанням релігійного чинника: юридично-правовий; суспільно-громадянський; інституційно-організаційний; світоглядно-ідеологічний; освітньо-просвітницький; військово-капеланський. Автори привертають увагу до небезпеки існування в Україні тих релігійних організацій, які афілійовані з країною-агресором – організаційно, історично, ментально, культурно, мовно – і доводять, що наративи, які пропагуються цими структурами в проповідях, спілкуванні, коментарях, а головне в діях їх релігійних керівників, утверджують в Україні чужі цінності «руського міра», «єдиного слов'янського і православного народу», «Москви – третього Риму» тощо. Автори доводять, що діяльність антиукраїнських інституцій має бути заборонена. На думку авторів, це не суперечить принципам свободи совісті і віросповідання, а захищає український народ від ворожих світоглядних і релігійних впливів, які призвели до масштабної російсько-української війни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Релігійна безпека, релігійні організації, національна безпека України, російсько-українська війна, світоглядні та релігійні впливи, свобода совісті і віросповідання Український світ

Вступ

У світлі останніх воєнних злочинів російської федерації та звірств російських військових стосовно українців, інспірованих проголошеною РПЦ «Священної асвабодітельной вайной за єдине отечество – Святу Русь», доречно задатись питанням про межі і кордони допустимої толерантності українців та шкідливість нехтування національною, в тому числі релігійною, безпекою заради показного дотримання декларованої релігійної свободи. Як бути із необхідністю забезпечення «релігійної свободи» релігійним організаціям, які підпорядковані ворожим ідеологічно-пропагандистським інституціям? Чи не вступає в суперечність необхідність забезпечити виживання українцям і Україні та вимога забезпечити свободу віросповідання тим «вір'янам» та їхнім «пастирям», які зневажають Україну та вважають себе частиною одного «трієдиного слав'янського народу»? Закиди проросійських «експертів» Україні щодо нібито порушення релігійної свободи та репресій проти

деяких церков, зокрема УПЦ (МП), шалений опір спробам на законодавчому рівні обмежити функціонування в Україні організацій, афілійованих з керівними центрами в державі-агресорці, загострюють необхідність з'ясувати, що ж таке та релігійна свобода і як вона корелюється з національною, державною та громадянською безпекою? Чи варто актуалізувати питання релігійної безпеки України у воєнний час за обставин, коли представники певних релігійних організацій демонструють свою віросповідну незайманість, політичну нейтральність або відверто підтримують геноцидну політику та дії кремля?

Теоретична основа та методологія дослідження.

У статті викладено міркування, які опираються на сформульовані вітчизняним академічним релігієзнавством наукові принципи і дослідницьку методологію (Колодний (ред.), 2000). Нами комплексно застосовувались ті методи, які, будучи поєднані у доречну для

аналізу релігійної безпеки послідовно-розлогу методологію, дали змогу виявити, з'ясувати, зафіксувати, сформулювати і висловити ті особливості, риси, прояви релігії/псевдорелігії та її похідних, які тим чи іншим чином становлять загрозу національній безпеці України. Авторами використані методи аналізу і синтезу; темпоральної, аксіологічної, семіотичної, онтологічної диференціації емпіричних даних; включеного спостереження, контент-аналізу, когнітивного формулювання, інтелектуального моделювання, логічної верифікації у формальній, модальній та діалектичній проекції; теоретичної апробації і порівняння подібних феноменів; виділення притаманних та аномальних характеристик аналізованого предмету; розрізнення постійних та ситуативних, очевидних та латентних розбіжностей; ретроспективної реконструкції та футуристичної прогностики; змістовно-дискурсивного та нарративного розгортання тощо.

Серед найновіших наших методологічних напрацювань – пропозиція застосування контекстуалізації (врахування актуальності та контекстуальності запиту, позиції дослідника, ситуації досліджуваного предмету для врахування адекватного результату) (Филипович та ін., 2023) як найвдалішого для сучасного релігієзнавчого дослідження підходу.

Теоретичною основою дослідження стали праці багатьох українських релігієзнавців, філософів, політологів. Питанню релігійної безпеки присвячувалися цілі монографії (див., напр. *Колодний (ред.), 2019*) чи окремі розділи в колективних наукових монографіях (*Колодний (ред.), Филипович (ред.) 2017; Колодний (ред.), 2018; Колодний (ред.), Филипович (ред.), Арістова, 2021; Филипович (ред.), Арістова, 2022; Саган (ред.), 2023 та інші*). Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України. Інші відомі релігієзнавці також звертали увагу на той чи інший ракурс релігійної безпеки. При цьому вчені виходять із загального розуміння безпеки, пов'язуючи цей феномен із загальною «проблемою захисту людини, її життєвого простору, тих екзистенціалів, які формують її життєстійкість, умови виживання та існування» (Predko O., Predko D. 2024: 60).

У дослідницькому полі важливими виявилися питання історіософського (*Колодний, 2013*) та церковно-державного виміру безпеки (*Здіорук, 2005*), про що постійно писали українські релігієзнавці. Усі ці проблеми лише загострилися під час загарбницької війни російської федерації проти України (*Здіорук, Токман, 2023*). Дослідникам стала очевиднішою сенсово-змістовна несумісність «руського міра» та Українського світу. На сьогодні є ґрунтовні дослідження істориків, філософів, релігієзнавців, політологів, які усвідомлюють небезпеку «руського міра» в різних сферах нашого життя (*Филипович (ред.), Арістова, 2022; Fylypovych, Horkusha, 2024; Якубова, 2021; Говорун Кирило, 2024; Денисенко, 2023; Волковський, 2020; 2023; тощо*).

Ми зосередимося на безпеці в її релігійному сегменті, який включає, на думку О.Предко, «свободу віросповідання як гарантування права людини обирати та вільно виражати свої релігійні переконання без обмежень чи дискримінації; захист від релігійної дискримінації, тобто запобігання будь-якій формі дискримінації на підставі релігії; захист релігійних об'єктів та місць, релігійних споруд від будь-яких форм насильства чи вандалізму; діалог із релігійними організаціями як сприяння взаєморозумінню, толерантності та співпраці між різними релігійними спільнотами; запобігання релігійному екстремізму як розробка стратегій та

політик для попередження радикалізації та екстремізму на основі релігійних мотивацій» (Predko O., Predko D. 2024: 71).

Результати досліджень

Російсько-українська війна поставила руба проблему захищеності українського духовного і релігійного простору від агресії, руйнування, втручання, нав'язування, примушування, корегування тощо з боку неукраїнських, щонайбільше – ворожих Україні, бо застерігають інтереси кремля - структур, організацій, людей. Їхні дії, завуальовані релігійною риторикою, безпосередньо чи опосередковано спрямовані на розмиття та знищення Українського світу, зменшення його опірності ворожим втручанням. Ми стали свідками негативного впливу й деяких релігійних організацій, які досі діють в Україні, на її релігійну безпеку, на просування ворожих нарративів в свідомість українців під виглядом релігійної проповіді з елементами захисту прав і свобод людини.

Це призводить до того, що частина послідовників контрольованих чи керованих кремлем церковних інституцій досі вірить в ідею «спільного радянського народу», в духовну єдність «трех братніх народів», в Путіна і «спасительне» покликання росії, в особливу роль цього диктатора, який згуртує розпоршені радянські республіки в одну державу, де релігія виконає свою об'єднавчу та натхненно-духовну роль. В цій «віросповідній системі» окремий сегмент належить уявленню про «єдино істинну церкву Московського патріархату», яка одна здатна подолати Захід з його нищівними ідеями і практиками. Саме тому ця церква оголошується святою, всі її очільники святими.

Під вплив таких ворожих нарративів підпадають не тільки православні віруючі. Вони транслюються й на ширший загаль мешканців України, бо розносяться легковірними прихожанами МП як притаєна але істина. Такий своєрідний езотеричний шар «прихованого істинного знання», підтверджений належністю винятковій «істинній церкві» як спасенному ковчегу, що рятує у буремному ворожому океані глобального світу душі «істинно православно віруючих», заражають їхню свідомість комплексом ідолопоклонського етатизму, «руського» шовінізму, пихою «богом даного месіанізму» (зруйнувати цивілізований світ задля встановлення глобального диктату скрепних ексклюзивних «рускоміровських» псевдоцінностей).

Задля справедливості зауважимо, що крім православних з УПЦ МП, які ніяк не позбудуться колоніальної залежності від церкви-матері (фактично перезаснованої Сталіним у 1943 році), у стані невизначеності/нейтральності щодо Росії та путінського режиму на 11 році війни знаходяться і деякі віруючі неправославних деномінацій. Тож російські нарративи та інтерпретації прямо чи опосередковано впливають на віруючих мешканців України й через конфесійну проповідь інших, підпорядкованих чи пов'язаних із російськими керівними центрами релігійних організацій.

Органічними носіями російських стереотипів можуть бути священнослужителі, що є громадянами російської федерації чи отримали релігійну освіту/посвяту в російських релігійних/духовних центрах. До таких органічних носіїв російських світоглядних моделей часто належать й «народжені в СРСР» проповідники, які себе досі отожднюють не з громадянами України, а саме із пострадянською спільнотою, на яку і орієнтуються у своїй духівничо-просвітницькій діяльності.

Нагадаємо, що серед міноритарних конфесій є й ті, які з часу «перестройки» потрапивши в СРСР, усвідомили своєю головною функцією духовно просвітлювати безбожне радянське населення. Цим вони продовжили займатись і в самостійній демократичній Україні, адже саме до них звертались переважно ті мешканці, які відчували духовний поклик, але не мали сталого вкорінення в історію, культуру, традиційну конфесійну належність чи національну свідомість українців. Попри те, за понад 30 років незалежності України, а щонайбільше – за останнє світоглядно визначальне та подійно знакове десятиліття, ці деномінації мали достатньо часу, аби сформулювати власну ідентичність в українському дійсному контексті та змістовному наповненні. Цьому сприяли і той рівень релігійної свободи, який забезпечувала держава Україна різноконфесійним українцям та їхнім релігійним інституціям, характерна доброзичливість українців та демократична налаштованість української політичної нації та європейська орієнтація України як домівки вільних і гідних громадян.

Однак, зауважимо, що не всі міноритарні конфесії сформулювали власну чітку і визначену в українському змістовному полі ідентичність. Ймовірно й через те, що до них за задоволенням своїх релігійних потреб звертались саме ті мешканці України, які не мали чітко визначеної національної чи історіографічної Української ідентичності, завдяки чому, власне, і не знаходили себе в традиційних і україноорієнтованих конфесіях. А, отже, ідентичність «поза» чи «понад» дійсністю, яка б забезпечувала можливість узгодити на рівні індивідуальної свідомості цю конфесійну ідентичність з ідентичністю, не прив'язану до національної чи історіографічно-української, цілком була виправданою для таких міноритарних конфесійних груп.

Особливо це стосується новітніх релігійних, зокрема орієнталістських, течій, які зосереджені на формуванні свідомості людини, не пов'язаної тісно із земною українською ідентичністю, як-от, скажімо, самовизначення «громадянин всесвіту», «тимчасова реінкарнація вічної душі у випадковому контексті» тощо.

Але сприятливими для розповсюдження проросійських наративів найбільше виявляються ті конфесії, які мають російське чи радянське походження або ж засновника, у світогляді якого парадигма «русского міра» (зокрема й через його світоглядне становлення в російському чи пострадянському контексті) є пріоритетною. Адже саме через російську (радянську) міфопсевдоісторіографію, яка завуальовано стає частиною конфесійного віровчення (подійно-змістовним каркасом), найкраще насаджувати уявлення про «русский мір» як належний образ дійсності; «Святую Русь», як сакральне «Отечество», «єдінство руского народу» та інші імперські псевдодуховні скрепи. А найблагоприятнішим ґрунтом для вкорінення кремлівських наративів є свідомість мешканців України, для яких ідентичність громадянина України є неважливою, другорядною, хибною, адже за пріоритетним ідентифікатором вони себе усвідомлюють належними не дійсним, сфальшованим спільнотам: «родом з срср», «всі ми слов'яни» тощо. Вони живляться фальшивими (сконструйованими і розтиражованими російською пропагандою) спогадами про ілюзійну дружбу народів СРСР, де всі нібито були братами-сестрами, хоча одні – старшими («русские»), а інші – меншими. Зневажливо ставляться до власних іден-

тичностей, відтворюючи завчені тези про «какаяразніца» якою мовою спілкуватися, головне, щоб «люді понімали одін одного», але бажано – «по-русскі»; про «общее культурное пространство», де Пушкін і Достоевський для всіх в обов'язковому порядку, а Шевченко і Франко – для малоосвічених селянок-малоросів; про велич російської мови, культури, ментальності і вторинність, а отже недорозвинутість всіх нацменів (зневажливий ідентифікатор для національних меншин, впроваджений за часів СРСР).

Чи загрозувала відсутність національної ідентичності безпеці тогочасній державі? Ні, навпаки, розмиття національного тільки цементувало соціополітичне, успішно формуючи нову спільнотну ідентичність «савецького народа».

До повномасштабного вторгнення РФ в Україну зневаження української історії, культури, мови, ідентичності спричиняло гострий спротив лише у патріотів. Натомість це не викликало тривоги у більшості мешканців, яким через спільний інфопростір та зариблення інтелектуального середовища відвертими російськими агентами впливу (з яких через ЗМІ та іншу ресурсну підтримку наполегливо формували «лідерів думок», поважних експертів з усіх проблем чи мудреців-інтелектуалів на усі теми) накидали комплекс неповноцінності й упослідження. Власне цій нерозбірливій більшості через зчораз посилюване відчуття меншовартості нав'язували переконання, що саме «толерантність» (у значенні безхребетної поступливості, відсутності самостійності, непотривлення будь-яким зовнішнім впливам та готовність погоджуватись з думкою домінуючого комунікатора – переважно російськомовного інтелектуала як представника так званої «великої російської культури-цивілізації») і є головною позитивною ментальною ознакою українців. Але ж повномасштабна і кривава російська агресія проти України викрила шкідливість нашої легковажності у питаннях ідентичності та національної безпеки. Бо чи не головною метою російської загарбницької війни проти України кремлем оголошено «денацифікацію» українців, що означає – сильних повбивати, слабких – зламати і переконати, що вони просто «неправильні рускіє».

Попри те, і тридцять років незалежності сприяли поверненню українському народові історичної пам'яті про національну гідність як головну рису волелюбних русичів/козаків/воїнів, здатних не лише доглянути свій дім, але і захистити його від войовничих пройдисвітів. І справжнім каталізатором відновлення історичної пам'яті про українців-гідних воїнів стала військова агресія російської федерації і відповідний героїчний спротив наших громадян.

Ті злочини проти людяності, які вчиняють російські загарбники, підтримувані зокрема і їхніми церквами та релігійними організаціями, жахають. Так само фактом є, що російська військова агресія та ненависть до українців надихається релігійною риторикою та підтримується усіма офіційно визнаними російськими церквами. Тож українці зрозуміли, що єдиним способом жити для нас є – боротись і з безпечних пацифісто-інфантів вирости до дорослих суб'єктів історії, здатних захистити не тільки себе, але й інших, донедавна упосліджених в матриці «русского міра». Свідомі українці нарешті зрозуміли, що незахищеність свого духовного і релігійного простору призводить до війни, і не тільки ідейної чи ідеологічної, культурної чи ментальної, а екзистенційної, найжахливішим наслідком якої

може бути не лише знищення українців та поглинення України глобальним тоталітарним монстром (російською імперією у її темпорально-мімікрійних масках), але й знищення світу як цивілізованого влаштування людського співжиття на засадах спільних загальнолюдських гуманістичних цінностей та демократичних норм поведінки, побудованих на принципах свободи і гідності особистості кожної людини.

Російська православна церква на догоду кремлю та на попит російських імперіалістичних шовіністів оголосила проти нас «священну війну» і зарадила завданням нашого знищення цілий російський народ. Натомість українські філії російських релігійних організацій в самій Україні проповідують інфанто-паціфізм, політичну нейтральність та формують настанову непротивлення злу, агресору. Однак інфанто-паціфізм чи методика толерування загарбника ніколи не призводили до виживання українців (та й будь-якого іншого народу) чи збереження України від збройної агресії російської федерації. І це стосується історії всього людства – виживали і ставали суб'єктами історії та творцями цивілізації лише ті народи, що чинили опір нападаючим та були спроможні захистити свій земний дім. Крім того й самі релігійні віровчення не є безумовними підручниками з паціфізму і не містять заповіді непротивлення злу. Про це сьогодні пишуть та розповідають віруючі українці, які стали на захист своєї земної Батьківщини проти кривавого російського загарбника. Так, віруючі вайшнави (що захищають Україну на полі бою від збройної агресії російської федерації) відкрито критикують позицію безвідповідального інфанто-паціфізму українських духовних центрів свідомості Крішні (*Об'єднатись навколо добра...*, 2024). Також український сучасний історик Ігор Загребельний, що воює в лавах ЗСУ, опублікував своє дослідження хибності й шкідливості інфанто-паціфізму, нібито притаманного християнству (*Загребельний*, 2024).

Тож релігійна безпека – важлива частина загальної національної безпеки, і це питання актуальне не тільки для України, яка з такими жертвами виборює свою незалежність у війні з «русским міром». Релігійна безпека виявилася глобальним викликом для всього цивілізованого світу, для світу демократії. Адже релігійний фундаменталізм і консерватизм є потужною зброєю у руках авторитарних диктатур, які сьогодні прагнуть світового панування.

Щодо нашого безпосереднього життєвого досвіду, то національна і державна безпека є умовою для реалізації релігійних потреб громадянами України, застереження їхніх прав та свобод, зокрема і в релігійній сфері. За межами захищеності національного та державного суверенітету українців ці умови відсутні. Так, держава Україна не може застерігати безпеку релігійних громадян чи інституцій на окупованих російськими загарбниками чи анексованих російською федерацією територіях України. І ми бачимо, що відразу, як тільки те чи інше село чи місто України виявляються загарбаними, відразу волею окупантів скасовуються релігійна свобода, притаманна українському світу як місцезнаходженню вільнолюбних та гідних громадян України. Понад те – тут відразу утискаються, дискримінуються чи репресуються представники тих церков та віряни тих конфесій, які не підпорядковані прямо чи опосередковано керівним центрам, що знаходяться в російській федерації, а отже – піддані кремлю як ідеологічно-пропагандистське знаряддя.

Тож маємо численні свідчення про утиски та заборону тих чи інших конфесій, що вільно функціонували в Україні до війни (УГКЦ, ПЦУ, євангельські церкви, мормони, свідки Єгови, українські мусульмани та ін.). У нас є свідчення про переслідування українських громадян за віросповідною ознакою, про численні ув'язнення, катування, та й вбивства вірян та священнослужителів українських конфесій (протестантів, УГКЦ та ПЦУ) (*Брицин, Васін*, 2023). З одного боку – це наслідок впровадження норм та практик, поширених на території самої російської федерації, де свобода релігії існує лише як номінальна декларативна категорія, а насправді ж релігійна система є чітко регламентована і керована державними службами, а духовно-світоглядна сфера цілком підпорядкована головному ідеологічному апарату, що має розширені функції як інструмент формування релігійною риторикою базових засад специфічного російського світогляду та контролю за засвоєнням доктринальних параметрів «руського міра» - РПЦ. Фактично РПЦ є керівним ідеологічним органом продукування і впровадження «рускоміровської» доктрини в духовно-світоглядному вимірі з наглядовими, директивними, нормотворчими, цілевизначальними, критерієзабезпечувальними та цензуровпроваджувальними і змістоформулюючими обов'язками. «Русский мір» за його декларативної свободоловності, як і російська федерація за формальної поліконфесійності, насправді є тотально ієрархізованою системою, а за характером – диктатурою впровадженого під контролем РПЦ «єдніомислія». Тож природно, що на території, окупованій російською федерацією, яку трансформують на периферію «руського міра», впроваджують і рускоміровські стандарти основ державної безпеки, адже ключовим суб'єктом, інтереси і безпеку якого задовольняють, є російська держава. Натомість ті норми і правила, що діяли в незалежній Україні, скасовуються. Включно із релігійною свободою, до якої звикли українські церкви та їхні віряни. Цю ситуацію «релігійної несвободи» на окупованих росіянами територіях також аналізують колеги з Інституту стратегічних досліджень: «Фактично тимчасово окуповані українські території з 2014 р. перетворені РФ на простір релігійної несвободи. Колабораціоністська влада й сепаратистські бандформування запровадили у підконтрольних їм регіонах копію російської моделі державно-церковних відносин. У цій моделі межі релігійної свободи визначаються мірою готовності віросповідних спільнот співпрацювати з російським окупаційним режимом та/або публічною демонстрацією своєї лояльності до нього. Переважна більшість релігійних організацій зіткнулася із серйозними перешкодами з боку окупаційної влади в процесі власної діяльності» (*Здіорук, Токман*, 2023).

Також важко застерігати релігійну безпеку й на території України, що перебуває під постійними обстрілами російською федерацією. Адже будь-який громадянин України може потрапити під ракетний обстріл чи бомбардування під час здійснення своїх релігійних потреб. Для забезпечення збереження життя та здоров'я українців державі доводиться регулювати свободу громадян, зокрема свободу пересування, впроваджувати темпоральні обмеження, що призводить і до зсуву графіків чи перенесення локації здійснення релігійних обрядів. Російська федерація зруйнувала велике число храмів, сакральних пам'яток, під завалами зруйнованих будівель гинуть віряни та священнослужителі.

Тож релігійна безпека українців повністю порушена на окупованих російськими загарбниками територіях і

ушкоджена на території вільної України через збройну агресію російської федерації.

Однак маємо зауважити і інший бік релігійної безпеки, пов'язаний з тим, що релігійні інституції також можуть бути інструментами збройної агресії російської федерації проти України. Так, наприклад, священнослужителі РПЦ надихають російських загарбників на цю криваву війну, яку кремлівський патріарх Кирил називає «священної воєнної операцією», запевняючи російських загарбників, що їх очікує спасіння у разі загибелі на полі бою проти українців. Тобто: якщо релігійна інституція є інструментом державної машини, на якому зокрема тримається російська державна безпека в духовно-світоглядному вимірі, що справедливо щодо РПЦ, то вона є водночас руйнівною зброєю проти національної безпеки України.

І це призводить до хисткого становища її філії (так званої УПЦ МП), яка згідно із своєю інституційною належністю і канонічною підпорядкованістю також стає знаряддям руйнування національної безпеки України, адже є носієм російських наративів і російським агентом впливу через свідомість прихожан на внутрішньоукраїнську ситуацію. Для підтвердження цієї тези достатньо прослідкувати, як поводять себе представники цієї інституції на окупованих територіях, як ставляться до них окупанти, якою є риторика та дії священнослужителів, зокрема і представницькі під час офіційних оголошень кремлем українських територій частинами російської федерації. Маємо численні підтверджені факти колаборації представників МП із окупаційними псевдовладами, визнання ними своєї належності до РПЦ і наголос на тому, що вони були, є і будуть саме Московським патріархатом.

Таким чином: інституційована релігія не є і не може бути поза чи понад політикою чи життям громадян, особливо у час війни, адже та чи інша релігійна одиниця, інституційована в певній державі, займає певне місце в національній системі, формулює певне ставлення до дійсності, держави, нації, транслює позицію свого керівного центру щодо історичних та буттєвих подій у свідомість вірян, консолідує таких на захист, чи ж надихає на вбивство, залежно від головного інституційного завдання.

Тож релігійна інституція може бути як об'єктом, так і суб'єктом, предметом чи фактором національної безпеки, сприяти формуванню чи руйнувати останню.

Розуміючи релігійну безпеку як захищеність національного духовного і релігійного простору від руйнівних інтервенцій, з'ясуємо, які запобіжники та у яких сферах доречно та можливо будувати і зміцнювати. Життєвим простором українців в його історіографічній, аксіологічній, онтологічній, екзистенційній змістовності є Український світ. В суспільно-релігійній сфері захист свого життєвого світу означає збалансовану і узгоджену з національним інтересом (сформульованим згідно із необхідністю нації вижити, захистити і укомфортнити власну домівку та бути визнаним суб'єктом глобального виміру) діяльність наявних у країні суб'єктів релігійно-суспільних відносин: 1) спрямовану на задоволення релігійних потреб, свободу волевиявлення та віросповідання окремих людей і груп віруючих; 2) орієнтовану на збереження та розвиток духовної самобутності українського народу; 3) чітко визначену у справі утвердження державної незалежності України як необхідної умови її релігійної реалізації її громадян; 4) націлену на запоби-

гання використанню релігійного чинника в антиукраїнських цілях; 5) сконцентровану на досягненні внутрішньої і зовнішньої релігійної стабільності; 6) що має на меті зміцнення міжнародного авторитету України через виконання нею відповідних міжнародних угод.

Як в умовах війни забезпечити виконання всіх цих кроків, коли агресор руйнує храми та молитовні будинки, культові та інші належні релігійним громадам споруди, вбиває віруючих (православних та інших християн і нехристиян) і невіруючих громадян України; знищує українські міста та села і намагається знищити саму українську державу; встановлює рашистські окупаційні режими на захоплених територіях, за яких дискримінуються, утискаються і репресуються усі українські інституції, спільноти, групи, громадяни; примусово депортує мешканців України в дальні регіони російської федерації; викрадає з наступною передачею в російські родини та денаціоналізує через усю систему освіти на окупованих територіях українських дітей?

Виявляємо щонайменше декілька векторів для необхідності дотримання релігійної безпеки сучасної України та запобігання завдання непоправної шкоди національній та державній безпеці України із використанням релігійного чинника: 1) юридично-правовий; 2) суспільно-громадянський; 3) інституційно-організаційний; 4) світоглядно-ідеологічний; 5) освітньо-просвітницький; 6) військово-капеланський.

Тривала 10-літня війна свідчить про наявність в Україні величезних загроз, зовнішніх і внутрішніх, про які неодноразово нагадували експерти задовго до 24.02.2022 (*Колодний, ред., 2019; Колодний, Филипович, 2020*). До основних зовнішніх загроз, що впливають на релігійну ситуацію, ми зараховуємо: відкриту військову агресію Росії проти України, анексію Криму, окупацію частини території східних областей; гібридну війну, яку ведуть на різних рівнях і в різних формах російські загарбники; наявність поза межами України релігійних центрів, які щодо української духовно-релігійної атмосфери мають свої стратегічні плани; поширення антиукраїнських світських і релігійних ідеологій та доктрин («руській мір», «святая Русь», «богоносний народ», «євразійство, панславізм тощо»). Про це ми неодноразово говорили і продовжуємо висвітлювати ці складні теми на наукових та публічних майданчиках (*Филипович, 2024; Филипович, Колодний, 2024*).

Водночас не варто ігнорувати й небезпеки внутрішні, якими українці часто нехтують, вносячи назовні причини всіх своїх невдач чи проблем. А ці внутрішні небезпеки та їхні чинники, якщо не враховані, можуть зіграти навіть вирішальну роль у зміні безпековості життя.

Ідеться про втрату певною кількістю українців ціннісних орієнтирів і життєвих сенсів та змісту свого існування, про внутрішній розбрат, про стан непевності, що переживає частина мешканців України щодо власної ідентичності, що виявляється у ставленні до української мови як державної, до Томосу як виразу української ідентифікаційної матриці, про внутрішньо інституційні протистояння в різних релігіях тощо. Зрештою наслідком нехтування релігійною безпекою в сучасній Україні є зневіра та апатія, які паралізують свідомість наших громадян і спонукають до легковаження реальними загрозами, зануренню у стан безнадії, призводять до безвідповідальності та бездіяльності.

Навіть нині, після таких очевидних доказів агресивності росії і РПЦ проти України для переважної більшості служителів УПЦ (МП) та їхніх прихожан головними

ворогами є українська влада та громадськість, а головною проблемою – «ганення на істинноканоніческую церковь укрАїнского народа». А таку знакову подію у релігійному житті України і світу, що звільнила православний духовний вимір України від московитського тотального контролю, як надання Томосу про автокефалію помісній Православній Церкві України, вони досі називають «політичним проектом Порошенка», спеціально зміщуючи сприйняття цієї фундаментальної у духовно-релігійному вимірі події з духовно-світоглядної у політичну площину. Навіть ті служителі УПЦ (МП), які звертаються до Вселенського патріарха (*Звернення священства УПЦ..., 2022*) з проханням допомогти у розв'язанні церковно-інституційної кризи, хоча і визнали згубність «русского міра» як цілком світської агресивної кремлівсько-шовіністичної ідеології, що підмінила собою християнське віровчення в РПЦ, але й вони ніяк не можуть позбутись російських шаблонів внутрішньоправославного спілкування, що проявляється у зверхності по відношенню до представників ПЦУ, у зневазі до тієї церковної інституції, яка не підпорядковується і не підпорядковувалась кремлівському центру і через це раніше таврувалась «неканоніческой». Їхні аргументи у зятятості переконань щодо своєї вищості від тих православних, які знаходяться в ПЦУ, та зверхності кремлівського тлумачення канонів, виглядають сумнівними. Однак за допомогою вони звертаються саме до Вселенського патріарха Варфоломія, з яким РПЦ розірвала канонічний зв'язок ще 2018 року, сподіваючись на якийсь інший «канонічний шлях» крім уже реалізованого в українському духовному просторі: «...ми поки не знаємо, яким канонічним шляхом нам слід рухатися далі для об'єднання усіх православних в Україні в єдину Помісну Церкву. Ми намагаємось знайти компромісний, можливо, перехідний варіант, прийнятний для усіх, оскільки не всі священнослужителі УПЦ готові зараз приєднатися до ПЦУ... Ми звертаємось до Вас за підтримкою і порадою. Сподіваємось, що за допомогою Вселенського Православ'я нам вдасться подолати конфлікти в Українському Православ'ї (*Там само*). Зауважимо, що ситуація дивна, адже Вселенський патріарх уже надав Томос про автокефалію Помісній Православній Церкві України після проведення помісного об'єднано-навчального собору, на який скликалися представники трьох найбільших православних інституцій, що знаходились в Україні. Однак тоді підписанти цього звернення зігнорували заклик Вселенського Патріарха Варфоломія і підтримували ворожу до нього офіційну риторику підпорядкованої кремлівському центру так званої УПЦ.

З іншого ж боку і кремлівський патріарх Кіріл та його РПЦ претендують на Україну та українських громадян як їхню «каноніческую територію». Ця псевдоконфесійна претензія цілком узгоджується із загарбницькою політикою кремля щодо України і обґрунтовується шовіністичною російською доктриною «русского міра», згідно з якою українці – лише «неправильніє русские», яких треба «асвабодіть і присоєдніть». Тож видається, що схаменившись під ракетними обстрілами від «братьєв русских» і зрозумівши, що Україна не росія, а отже має право на вільну від кремлівських начальників духовну територію, вони таки продовжують не визнавати канонічності наявної та визнаною вселенським патріархом Варфоломієм і переважною частиною Православного світу 15-тої Диптихальної (визнаної Православним світом) Помісної Православної Церкви України.

В нашій воюючій країні досі існують не тільки антиукраїнодіючі духовні спільноти, а й релігійні організації, що працюють на чужі інтереси зорієнтованістю своїх віроповчальних концептів, практичним налаштуванням такої діяльності, що підриває незалежне буття українського соціуму, формує у нього прагнення на входження в якісь історично відмерлі союзи, товариства, спільноти. Водночас діяльність цих громад зорієнтована на здолання (знищення) буття наявних у країні безпекових для неї конфесій. Навіть просто байдужість конфесійної спільноти до державного закріплення буття української нації є небезпечною, оскільки вона виводить своїх вірян із українського правового поля, формує космополітичну громадянськість.

Небезпечною є та діяльність релігійних організацій, що плекає тільки чужоземні цінності, нехтуючи своїми власними. Формуючи відстороненість від українського суспільного буття, певну чужість своїх вірян українським реаліям, такі конфесії знецінюють українське громадянство, історичну пам'ять, відчуття укоріненості в цю землю. Але в умовах війни все більше тих, хто розуміє цінність існування України як держави, яка забезпечує всім, навіть антиукраїнськи налаштованим громадянам, свободу совісті і віросповідання. На захист української державності встали мусульмани, іудеї, буддисти, крішнаїти та інші, які не були до війни виразно україноцентричними.

Потенційно, але найчастіше реально небезпечними для незалежного буття України є ті конфесійні спільноти, релігійні центри яких розміщені за кордоном і відкрито ведуть антиукраїнську діяльність. Ураховуючи це, ще у 2016 р. було подано проект спеціального Закону, який би вирішив статус таких організацій (*Проект Закону про особливий статус релігійних організацій, ..., URL*). Документ мав на увазі не лише УПЦ, центр управління якої знаходиться в Москві, хоч вона прямо про це і не говорить (це РПЦ вважає УПЦ своєю органічною частиною), але й деякі протестантські, іудейські й ісламські громади. Проте проект був відкликаний 29.08.2019.

У багатьох громадян України живе хибна уява про свою історичну та культурну другосортність, генетичну належність до якоїсь східно-православної цивілізації, а звідси і про обов'язкову віднесеність східномосковського православ'я, сприйняття себе його частиною. Сприймаючи таку думку, українці приходять до висновку, що без московської духовності вони не можуть існувати, а тому і претендувати на роль суб'єкта історичного процесу. Звідси – сприйняття себе невід'ємною складовою пропагованої нині Путіним і московським патріархом Кирилом концепції «русского міра», згідно з якою росіяни, українці і білоруси – один народ.

Сповідники рускоміровської теорії, прихильники євразійства чи панславізму нехтують територіальною цінністю і цілісністю України як суверенної країни. Серед українців все ще відсутнє розуміння того, що українська християнськість, українське прочитання Нового Завіту не тотожне московському, що московська церква нищила віками і нищить нині самотність українського православ'я, яке далеко не тотожне російському і виявляє себе у соборноправності, демократизмі, євангелістськості, народності, побутовості, відкритості та толерантності. Навіть неправославні, але релігійно безпечні конфесії нинішньої України сприймають як свою історію українського народу, його здобутки і втрати, ушановують і зберігають національні традиції, у різний спосіб культивують їх.

Отже, релігійна безпека виявляється (як і небезпека) і через віроповчальні засади релігійних спільнот, і через їхню діяльність. Релігійну небезпеку часто маніфестують у засобах зовні нейтрального вираження (мова богослужіння, діалог усіх з усіма, благодійництво всім, миротворчість у будь-яких обставинах тощо). Є внутрішні і зовнішні фактори релігійної небезпеки, останні з яких знаходять підтримку певних ворожих Україні політичних сил. Носіями релігійної безпеки і небезпеки можуть поставати як окремі віряни, так і релігійні спільноти.

Релігійна безпека України – це не тільки наявність тих конфесійних спільнот, що обстоюють її суверенність, це не тільки можливе позбавлення права на діяльність тих, що виявляють своє прислужництво ворогам України.

Це водночас і наявність активної діяльності вірян цих конфесій в обстоюванні Української України, це позбавлення їх малоросійської чи хохляцької свідомості.

Виходячи з наукових підходів до формування концепції безпеки, в т.ч. і релігійної, маємо спиратися на такі принципи, що утверджують гідність і свободу людини, зокрема й у сфері світогляду та віросповідання, які забезпечують існування і гарантують права віруючих людей і релігійних громад безперешкодно виконувати свої релігійні і білярелігійні функції, що працюють на розбудову насамперед Української України, усього громадянського суспільства.

Вважаємо, що національну безпеку треба зміцнювати послідовними кроками у різних вимірах суспільно-державного життя. Всю сукупність завдань, що постають перед суспільством, державою, її громадянами, можна звести до необхідності:

1) оберігати притаманні Українському світові умови і характеристики, що забезпечують українську самобутність;

2) застерігати від вторгнення ворожих практик і наративів;

3) фіксувати та утверджувати нові позитивні алгоритми, видобуті внаслідок нашого унікального досвіду і апробовані в екстремальних умовах.

Ми вже неодноразово формулювали свої рекомендації для вибудови безпекових заходів в релігійній сфері (Филипович, 2024). Тепер, конкретизуємо по напрямках, які зазначили на початку статті. Так, для 1) **юридично-правового вектору** важливо зберегти ті норми конституційно-законодавчого забезпечення релігійної свободи, які сприяють гідності громадянина України бути вільним у виборі свого світогляду та віросповідання, але при цьому відповідальному за автентичність і непорушність ціннісно-сміслових засад та нормативно-правових й історично-політичних кордонів Українського світу; при цьому потрібно таким чином привести у відповідність до дійсних потреб сучасної України законодавство, аби вилучити можливість країні-агресорці застосовувати інституційовану релігію як знаряддя для окупації духовного виміру України та поширення антиукраїнської проповіді, спрямованої на руйнування кордонів Українського світу та анексію чи окупацію нашого духовного простору «русским міром». Це завдання приводить до необхідності прийняття, впровадження і дотримання таких законів, які б унеможливили діяльність в Україні таких псевдорелігійних інституцій, які, будучи афілійованими з керівними центрами в державі-агресорці (російській федерації) насправді виявляються пропагандистським знаряддям

поширення серед мешканців України російських наративів, націлених на зневаження кордонів, історії, державності, суб'єктності України; висловлених прямо чи опосередковано релігійною риторикою закликів до повалення конституційного ладу України; заперечення чи проголошення хибною або ж неправильною/неповноцінною української мови, історії, культури, ідентичності; нав'язування через проповідь російських стереотипів переконань щодо нашої належності (духовної, етнічної, ментальної, історичної тощо) «руському міру».

2) У **суспільно-громадянському вимірі** слід підтримувати ті релігійні інституції та духовні центри, які історично, культурно, духовно, дієво підтримують українську спільноту, співпереживають разом з українською громадою цей важкий історичний момент та діють і висловлюються в напрямку захисту Українського світу від руйнування а Української держави від загартання російською федерацією. Натомість потрібно розробити механізми з нейтралізації шкідливої діяльності тих псевдорелігійних інституцій та центрів, які деморалізують українців закликами до підтримання агресора власною дією (очікування та діяльність на прискорення настання в Україні «руського міра») чи бездіяльністю (формування інфанто-паціфістської позиції непротивлення ворогу).

3) **інституційно-організаційний вимір** передбачає, що держава Україна поважає усі, наявні в Україні релігійні інституції, але віддає належне (підтримує і сприяє) тим, які є україноорієнтованими через власне походження, історію, традицію та розміщення центру прийняття рішень, проповідь та діяльність; адже саме ці релігійні інституції не просто розташовані в Україні, а є дієвими відповідальними суб'єктами співтворення Українського світу як унікального суспільно-культурно-історичного простору життя української політичної нації. Натомість ті псевдорелігійні інституції, які фактично репрезентують державу агресорку, будучи підпорядкованими російським керівним центрам, і застерігають російський інтерес в Україні, повинні втратити привілеї та гарантовані законодавством України для релігійних організацій сприятливі умови функціонування; їм має бути поставлена вимога розірвати усі стосунки з керівними центрами в державі-агресорці; та передбачена зокрема й кримінальна відповідальність за очевидну чи приховану підтримку антиукраїнської діяльності та риторики.

4) **Світоглядно-ідеологічний вимір** є досить складним для аналізу, адже антиукраїнська проповідь може висловлюватись усно закамуюфльовано релігійною риторикою без прив'язки до якогось фіксованого носія (книги, відео тощо); Однак і тут можливо з'ясувати, чи у вірвченні, висловленому зокрема й усно під час проповіді, не таврується «безблагодатною» українська мова, чи не проголошується частиною так званої «великої російської цивілізації» українська історія, чи не зневажується українська культура та чи не цюється українська ідентичність. Очевидно, є вкрай важливим убезпечити свідомість віруючих українців від антиукраїнської пропаганди під виглядом релігійної проповіді. Тож варто розробити цілий ряд заходів для з'ясування того, що ж проповідують і до чого закликають мешканців України особливо проповідники з Російської федерації та її сателітів. За антиукраїнську пропаганду під виглядом релігійної діяльності, за заклики

до повалення української державності чи зневагу до українських святинь, мови, культури, ідентичності, кордонів, а тим більше – за співпрацю з окупантами та загарбниками – треба передбачити кримінальну персональну та інституційну (розформування інституції з наступним забезпеченням від її відновленням з іншою назвою) відповідальність.

5) Освітньо-просвітницький вимір передбачає, що має систематично проводитись освітня та просвітницька діяльність, спрямована на формування релігійно-навчочої грамотності в учнів, студентів, громадян та широкого загалу. У жодному разі не можна допускати до безпосередньої освітньо-просвітницької роботи із учнями та студентами представників тих псевдорелігійних інституцій, які є афілійованими з керівними центрами в державі-агресорці.

6) Військово-капеланський вектор передбачає, що а) максимальний доступ до наших воїнів із відповідною освітою мають отримувати представники тих релігійних інституцій, які своєю історією та сучасною діяльністю демонструють включеність в захист України та Українського світу, забезпечують непорушність наших духовних та геополітичних кордонів. Натомість у жодному разі до капеланської діяльності серед наших воїнів не можна допускати представників псевдорелігійних інституцій, підпорядкованих керівним центрам в російській федерації. Військовий капелан має надихати наших воїнів на захист України як земної домівки, а не проповідувати «братскость» із загарбниками чи «непротивлення» (інфанто-паціфізм) нападами. Військовий капелан має пропагувати кодекс справедливої війни (війна як засіб відновлення справедливості, захист земної Батьківщини та свого народу від загарбників та вбивць), а не зневажувати самопожертву наших героїв пропагандою «руського міра» чи «непротивлення злу».

Висновки

Таким чином, релігійна безпека, як переконую український досвід, здобутий до і під час російсько-української війни, є важливим елементом/складовою всієї національної і державної безпеки, ігнорування якого призводить до трагедій, конфліктів, втрат. Усвідомлення вагомості релігії як духовно-світоглядного та організаційно-інституціоналізаційного явища, включення її безпекових можливостей в стратегії національного захисту укріпить всю систему державної безпеки, зробить Український світ та його мешканців реально захищеними від будь-яких посягань з боку інших світів.

Релігійна безпека має стати ознакою національної ідентичності українців як політичної нації, яка захищає себе як на воєнних, так й духовних та ідеологічних фронтах.

REFERENCES

Брицин, М., Васін, М. (2023). Віра під вогнем: досліджує релігійну свободу в умовах війни в Україні. Франклін, Теннессі, США: Місія Євразія, 2023. 28 с. <https://bit.ly/2023-ME-report-on-Ukraine>

Війна світів: «руський мір» проти Християнства (2024). Церква і суспільство. Київ, КПБА, № 4 (6).

Волковський, В. (2020). "Русский мир" як доктрина: методологічні філософські проблеми і виміри дослідження. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 2 (172), 15-31. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2020.2.2.02>

Волковський, В. (2023). «Русский мір» як сучасна російська громадянська релігія: політично-філософський вимір дослідження. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 2(178), 3-33. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2023.2.1.1>

Говорун, Кирило, архм. (2024). Націєтворення, нація, націоналізм та імперіалізм. *Альманах Богомисліє*. 34: 1/2024. Ідентичність, етнос, нація. Одеська богословська семінарія. С. 79-94.

Горбулін, В. (2021). Як перемогти Росію у війні майбутнього. 2-ге вид. Київ, Брайт Букс. 243 с.

Денисенко, В. (2023). Як зруйнувати руский мір. Київ: Наш формат». 208 с.

Загребельний, І. (2024). Апостольство меча. Християнство і застосування сили. Київ, ФОП Халіков Р.Р., 208 с.

Звернення священства УПЦ до Святійшого Патріарха Константинопольського Варфоломія. Квітень 2022. <https://www.ethos.org.ua/zvernennya-svyashhenstva-upcz-do-svyatijsшого-patriarha-konstantynopolskogo-varfolomiya/>

Здіорук, С. (2005). Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття. Київ, Знання України. 552 с.

Здіорук, С. І., Токман, В. В. (2023). Державно-церковні та суспільно-релігійні відносини в умовах війни Росії проти України. Київ, НІСД, 36 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.07>

Колодний, А. (2000). Академічне релігієзнавство. Київ, Світ Знань, 862 с.

Колодний, А. (2013). Історіософія релігії. Київ, УАР. 386 с.

Колодний, А. (ред.) (2018). Релігія у її складових і процесах їх осучаснення. Київ, Інтерсервіс. 402 с.

Колодний, А. (ред.) (2019). Релігійна безпека/небезпека України. Збірник наукових праць і матеріалів. Київ, УАР. 402 с. <https://ure-online.info/religiina-bezpeka-nebezpeka-ukrayiny>

Колодний, А. М., Филипович, Л. О. (2020). Концепція релігійної безпеки: методологічні підходи академічного релігієзнавства. *Софія*, 2 (16), 19-23.

Колодний, А. (ред.), Филипович, Л. (ред.), Арістова, А. (ред.) (2021). Релігійні ідентичності в їх сутності і конфесійних виявах: український контекст. Київ, УАР. 348 с.

Колодний, А. (ред.) Филипович Л. (ред.) (2024). Функціональність релігії: Український контекст. Київ, УАР. 339 с.

Проект Закону про особливий статус релігійних організацій, керівні центри яких знаходяться в державі, яка визнана Верховною Радою України державою-агресором. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58849

Саган, О. (ред.) (2023). Георелігійні процеси і конфесійні трансформації в Україні Київ, Світ Знань. 318 с. <https://drive.google.com/file/d/1cGui9VMY7-K6Uvo-x24CRTlxVtsz1im4J/view>

Филипович, Л. (ред.), Арістова, А. (ред.) (2022). Український світ в його релігійних вимірах. Київ, Світ знань. 196 с. https://drive.google.com/file/d/1FhWP6mH_76WKJ6tzoMtQrxsEevx6KLVu/view

Филипович, Л. (2024). Сучасні виклики для України у сфері релігійної безпеки. *Науковий щорічник "Історія релігій в Україні"* Львів, Видавничий відділ Львівського музею історії релігії "Логос". Вип. 34, 210-220. <http://religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1534>

- Филипович Л., Колодний А. (2024). Релігійна безпека: базові наративи та сучасні виклики. *Незалежність України: права людини та національна безпека*: збірник матеріалів Четвертої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 12 квітня 2024 року), Національний університет «Львівська політехніка». Київ, КНТ, 34-37.
- Якубова, Л. (2023). Україна та українці в світоглядній матриці «руського мира». Київ, Інститут історії України НАН України. 72 с.
- Fylypovych, Liudmyla and Horkusha, Oksana (2024). "Ruskiy Mir" and "Ukrainskyi Svit": Ontological and Anthropological Antagonists. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 44(5), Article 3. <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2518>
- Predko, Olena and Predko, Denys (2024). Religious Security: Its Essence and Main Factors (Ukrainian Context). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 44 (3), Article 5. <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2516>

Religious security as a component of the national security of Ukraine: actualization of the problem in wartime

Liudmyla Fylypovych (ORCID 0000-0002-0886-3965)

H. Skovoroda Institute of Philosophy The National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Oksana Horkusha (ORCID 0000-0002-4751-6616)

H. Skovoroda Institute of Philosophy The National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

The article updates the issue of religious security of Ukraine, which is a component of national security. For a long time, despite expert assessments, this problem was not taken into account by the state and society, however, religious security is an important part of general national security, and this issue is relevant not only for Ukraine. The article analyzes threats to religious security provoked by Russian armed aggression. The concept of the "Ukrainian world" as the living space of Ukrainians in its historiographical, axiological, ontological, and existential content should become the dominant basis for the formation of religious security in its relationship with national security. The main vectors for the need to observe the religious security of modern Ukraine and to prevent irreparable damage to the national and state security of Ukraine with the use of the religious factor are highlighted: legal and legal; social and civil; institutional and organizational; worldview-ideological; educational and educational; military chaplain. The authors draw attention to the danger of the existence in Ukraine of those religious organizations that are affiliated with the aggressor country - organizationally, historically, mentally, culturally, linguistically - and prove that the narratives promoted by these structures in sermons, communication, comments, and holo - even in the actions of their religious leaders, affirm in Ukraine foreign values of "Russian world", "one Slavic and Orthodox people", "Moscow - the third Rome", etc. The authors prove that the activity of anti-Ukrainian institutions should be banned. According to the authors, this does not contradict the principles of freedom of conscience and religion, but protects the Ukrainian people from hostile ideological and religious influences that led to a large-scale Russian-Ukrainian war.

Key words: religious security, religious organizations, national security of Ukraine, Russian-Ukrainian war, ideological and religious influences, freedom of conscience and religion, Ukrainian world

---

Received (Надійшла до редакції): 24.05.2024,

Accepted (Прийнята до друку): 10.06.2024

Available online (Опубліковано онлайн) 30.06.2024